

A „mai nap” mint rítus és mítosz

Jelen tanulmány arra tesz kísérletet, hogy a *mai napot* mint rítust és mint mítoszt értelmezze. Rítusként alkalmas az idő tagolására, az események koherenciájának szervezésére, mítoszként pedig korábban csomagolt tartalmak kibontására és érvényesítésére. Az értelmezés – az egyéni viselkedésre, valamint a relevancia és redundancia együttes érvényesülésére összpontosítva – Herman Bausinger „párhuzamos különidejűség” fogalmához kapcsolódik. A *mai nap* rítusait elemezve, e rítusoknak a társadalmi szférát (viszonyok, szerepek) megjelenítő, felújító és megerősítő szerepét hangsúlyozva Maurice Bloch „múlt és jelen a mában” metaforájához közeledik.¹

Ma reggel az urak felgyűlvén, akik búcsúztanak és el akartanak menni a főrendek közül az szükségnek miatta, azok is felgyűlének és ki-ki maga memorialisában, minemű szükségben vagyon és hova akarna menni, letötte a Gubernium előtt. És némelyek színt csinálván, azt tötték föl, hogy Havasalföldébe, kiknek magoknak, kiknek az atyjoknak a vajda sok oblatióbal volt. Némelyeknek ott lévő kereskedő emberek adósok, abból élnek. Kik kölcsön kereskedő emberektől kérnek, ergo quietantias, hogy Erdélyben a cselédjek megfizessék. Némelyek pedig csak aperte haza Erdélybe mentenek kéredzeni, nem lévén semmi consolatiójok Havasalföldében, úgy, hogy otthon magokat delineálják magok házoknál. Már mi lesz eventusok, Isten tudja. Látom, némelyek tartanak a kéredzéstől is, félvén a non putamustól, aki itt hamar megesis. A többi között Macskásiné asszonyom is ki akarván kéredzeni – a fia ismét Havasalföldében [van] aki eddig itt köztünk volt –, kinek memorialisát én vittem bé az úrhoz. Kinek az lött a válasza, hogy oly helyre teszik vissza, ahol volt, miért kéredzik” – ezt írta naplójába az 1705. év Szent György havának 15. napján Wesselényi István. S bár a figyelmünk hajlamos lenne a labancos idők eseményeinek nyomába szegődni, nem tehetjük meg. A napló ugyanis váratlan fordulatot vesz. De olvassuk a következő nap, április 16. bejegyzését:

„Ma kimentünk én, Haller György és Lázár György uramék, az úr három paripáján sétálni és a lovakat is jártatni. Egyéb újságot nem láttunk, hanem a sok lovas strázsákat a város körül, circiter tíz helyen körös-körül.” (Wesselényi 1983.²)

Dolgozatunk nem kívánja az 1674-ben született, 1734-ben elhunyt, a Habsburg-ellenes harcokat kezdeményező Wesselényi Pál fiának, Wesselényi Istvánnak – aki az 1709-ben kinevezett erdélyi kormányzserv, a Deputatio tagja, majd elnöke, majd 1713 után a főkormányzszék tanácsosa, elnöke, a gubernátori tisztt többszörös jelöltje volt – naplóját elemezni. Az előbbi sorok idézésével csupán a kutatási ötletet felvillantó helyzetet szeretnénk érzékeltetni. Az olvasó ugyanis olyan kérdésekkel találja magát szembe, mint hogy mit jelentett a *ma* az akkori naplóíróknak. Milyen (naplóírói, emberi) tapasztalatok,

milyen automatizmusok munkáltak benne, hogy kihangsúlyozza, napról napra megismételje azt, hogy feljegyzése *ma* készült? Melyek annak a napnak azon összetevői, amelyek bekerültek a naplóba (és miért kerültek be, illetve miért azok kerültek be)? És melyek *annak* a napnak azon összetevői, amelyek benne voltak a napban, de a napról készített feljegyzésben nem kap(hat)tak helyet? És miért nem?

Ugyanis a napló bejegyzéseit követve az olvasó az alábbi kérdésekkel szembesül: Az események tagolásának, az idő és az események értelmezésének milyen dimenziója, összefüggése szerveződik egységbe abban a toposzban, amit a naplóíró a *mának*, a *mai napnak* nevez? Hogyan írható le az az antropológiai helyzet, amelyben egy személy az idő egy metszetét, az események egy szegmentumát a *mai napnak* nevezi, a *mai napként* éli meg? Milyen cselekvés, magatartás, beállítódás vagy rutin az, amely ezekre a szegmentumokra reflektál, s amely létrehozza a *mai napot* mint mítoszt? Arra teszünk tehát kísérletet, hogy a *mai napot* olyan intézményként definiáljuk, amely az embert egyszeri alkalomra, az idő és az események egy egységnyi mennyisége számára igénybe veszi, s a napi cselekvések és történések minden epizódját szelekció érvényesítése nélkül, egységben szemléljük. Jelen esetben arra kívánunk reflektálni, hogy az antropológiai kutatások tárgya, a kultúra minden *esetben* egy egyén köré szerveződik, aki általa az idő egy egysége alatt a tér egy szegmentumában kommunikációs kapcsolatokat létesít környezetével. Ezekben a kapcsolatokban a kultúra mindig aktuális kihívások és üzenetek formájában van jelen. Ezek az esetek tehát az egyén számára biográfiai események, a kultúra számára pedig érvényesülési alkalmak.

Gondolatmenetünkben két szándék kapcsolódik össze: számba venni azokat a napról mint intézményről szóló narratív programokat, a tapasztalatokat és automatizmusokat, amelyek lehetővé teszik az idő és az események tagolását, a nap megnyitását, az egyik napról a másikra való áttérést, a naphoz való hozzáférést, a benne való részvételt, valamint azokat az eljárásokat, amelyek feldolgozzák, értékelik, narratív reprezentációvá alakítják az időt és a belecsúfolódott eseményeket, azaz lezárják, „csomagolják”, hordozhatóvá, felidézhetővé, újhasznosíthatóvá teszik az idő e szegmentumát. Értelmezésünkben ezeknek a cselekvéseknek rituális jellegük van, egy, a cselekvéseket összetartó, a *mai nappá* szervező *rituális koherencia* kapcsolja őket össze.³ E koherenciát abban látjuk érvényesülni, hogy napról napra újraszervezi, behatárolt időkeretben kikényszeríti/lehetővé teszi a cselekvéseket, összefüggéseket teremt közöttük, aktuális motivációkat rendel hozzá az egyes cselekvések elvégzéséhez, illetve a cselekvések elvégzésére az egyént igénybe veszi. Egyrészt tehát az eseményekből megszerkeszti a *mai napot*, másrészt pedig a napban mint rítusban való részvétellel kényszeríti az egyént. Ezzel az értelmezéssel kapcsolatban előzetesen két megjegyzést kell tennünk. Az egyik az, hogy a *mai nap* mint rítus a nap egyediségét hangsúlyozza, hívja életre. A történelemmel szemben, amely csak bizonyos napok szerkezetére s még inkább bizonyos napok bizonyos eseményeire figyel, e szemlélet minden egyes napot eseménnyé avat.⁴ Másrészt pedig a kollektíven megélt eseményekkel szemben az egyénnek az eseményekben való részvételét, az eseményekről való tapasztalatát hangsúlyozza.⁵

Ténykedései által az ember naponta beleintegrálódik nagy rendszerekbe: a kapcsolatai révén (beszélgetés, látogatás, köszönés, együtt étkezés, ivászat, közös munkavégzés, bevásárlás) a szociális környezetbe, a természetbe a tisztálkodás, az öltözködés, a munkavégzés, az időjáráshoz való igazodás révén, a mesterséges környezetébe munká-

ja, az állatgondozás, a növényápolás, a hivatali munkája révén. A táplálkozás által az egyén naponta felújítja kapcsolatát szociális, természeti környezetével. Napi ténykedése újra és újra szükségessé teszi a terek bejárását (kert, utca, temető, rokonság, templom, bolt), újabb terek megismerését és beélését, az idő újrabeosztását. A nap rítusának része a test gondozása, ápolása, felkészítése a nap elviselésére, túlélésére.

Első helyen a nap megnyitására és lezárására, a nap körülhatárolására való törekvést tesszük szóvá. A jövőre irányuló tudakozódási, tájékozódási aktusok olyan cselekvések, amelyek a folyamatos időbe rejtett napot előzetesen bizonyos tartalommal, elvárással töltik fel, a múlt és a jövő közé illesztik. A még meg nem kezdett időintervallumot érzékelhetővé, kezelhetővé teszik, az embert pedig felkészítik az elfogadására, a vele való azonosulásra, megélésére. Miközben a társadalmi pozíció legitimálására a múltban felhalmozott teljesítmények szolgálnak, az individuális életben a jövőnek, a távlatnak van nagyobb jelentősége. A jövőre való rákészülés, a jövő elképzelése az egyén részéről sokkal több erőfeszítést igényel, mint a múlt emlékezetben tartása, felidézése. Perszonális, individuális jellege miatt a tudakozódási technikák „bukása”, kompromittálódása, a nyilvánosság alá szorulása az utóbbi évszázadok leglátványosabb eseménye volt, illetve a cenzúrától szabadult média, az alternatív intézményrendszer leglátványosabb kínálata ezen a téren tapasztalható.

A feltárt tájékozódási technikák elsősorban a hagyományos jóslási eljárásokat tartalmazzák. Ezek komplexitását érzékeltetendő említjük meg, hogy a leírások szerint a jóslás különleges, rendkívüli fizikai és spirituális teljesítmény (álom, előérzet),⁶ az emberi sors természeti, kozmikus, asztrális összefüggésekbe való behelyezése, az emberi test elváltozásainak értelmezése (időjárás-prognózis, horoszkóp),⁷ a transzcendens világgal való kapcsolatfelvétel (látomás).⁸ A napnak az éjszakai álmok értelmezésével, üzenetük kidolgozásával s az ebből fakadó stratégiák kidolgozásával való kezdése családi környezetben az utóbbi évekig gyakorlatban maradt. Néhány évtizeddel korábban a lányok esti, éjszakai foglalatossága volt a jövőről való tudás megszerzése, kidolgozása.⁹ Polgári környezetben a 20. század első felében a jóshoz fordulás, a reggeli kávéból való tudakozódás társasági eseménnyé változott át. A napnak a tudakozódási rítussal való megnyitását az utóbbi években a média hozta vissza, terjesztette újra el, tette tömegméretűvé. A reggeli hírlapok, napilapok, a tv és a rádiók reggeli híradásai, a honlapok szolgáltatás-szerűen biztosítják a napról való előzetes tájékozódást. Ezenfelül a reggel megnyitott elektronikus levelezőprogramok és postaládák, a telefonkészülékek, a munkahelyi reggeli értekezletek az egyén számára egy napra a társadalomhoz való hozzáférést, a társadalomba való integrálódás forgatókönyvét szervezik meg. A jóslás kiemelt esemény, amely tárgyiasítani tudja az időt, lehetővé teszi az egyénnek az időből való kilépését, az időtől való függetlenedését, s ezáltal a rálátást. A mantikus és divinációs gyakorlatok kritikájának legerősebb érve a jóslatok beteljesülésének alacsony aránya. A jóslás jelentősége azonban nem a valóban bekövetkező események előrejelzésében áll. Habár a jóslások nagyobb része nem igazolódik be, a tudakozódással kapcsolatos cselekvések mégsem válnak népszerűtlenné. Igazi funkciójukat azáltal töltik be, hogy az egyént eltávolítják a múltjától, a jövőt teszik megközelíthetővé, lehetséges alternatívák fölötti töprengésre készítetik. A jóslási esemény nem utólag igazolódik be vagy veszti érvényét; valódi szerepét akkor tölti be, amikor történik, zajlik a jóslás; azáltal, hogy a jövőt a jelenhez közelíti, a jövőhöz való lehetséges viszonyulási formákat állít elő.

A jóslással egyenértékű a kezdődő nap egyediségének hangsúlyozása. Ilyen szimbolikus aktus a napok új/tiszta ruhadarab felöltésével, a ruhadarabok kiválasztásával való indítása.¹⁰ A nap megkezdésének fontosságát hangsúlyozza az a hiedelem, amely szerint elindulás után nem szabad visszafordulni, visszatérni.¹¹ Elsősorban katolikus és ortodox vallásúakra jellemző az úti szerencsének keresztvetéssel és fohással való befolyásolása. A környezet, az élettér, a munkatér megtisztítása, a kezdődő napra előkészítése, átrendezése szintén számtalan szimbolikus elemet tartalmaz. Ezek az utóbbi példák egyúttal a napok szimbolikus, rituális elválasztásának gyakorlatát is jelzik. További példaként említhető az öltözet változtatása, az éjszakai pihenés kötelező betartása.¹²

A táplálkozás a biológiai szükséglet kielégítéseként, vallásos aktusként, a napi program függvényeként, valamint szociális kapcsolattartásként járul hozzá a nap feltöltéséhez. A falusi táplálkozás a mezőgazdasági szezonban a napi munkavégzéshez igazodik. A vasárnapi és az ünnepnap táplálkozás egy időben vallásos és társadalmi jelleggel is bír. A vallásos aktusként végzett táplálkozás példaként említhető az úrvacsora, az ostyá elfogyasztása, a vallásos ünnepeket megelőző böjtös étkezés. Az ünnepi étkezés formáira példa a szentelmények és az illető napra előírt ételek (húsvéti bárány, az újévi disznó, hal) elfogyasztása, illetve a tiltások betartása. A mágikus funkciójú táplálkozás célja lehet a jóslás, valamint a rontás és a gyógyulás.

A táplálkozási gyakorlatban kimutatható nagyobb vonulatok a következők.¹³ A parasztság, majd a falusi társadalom étkezési gyakorlatában a napi étkezések száma, az étel mennyisége és anyaga évszakok szerint erős átrendeződést mutat. A friss ételek előállítására szerves, tekintélyes komponense volt a napnak. A napi menü összeállítója, előállítója és felszolgálója a háziasszony. Tavasztól őszig az asszony naponta bejárta a veteményeskertet, természetesen, felügyelte a konyhai növényeket, s ahogy azok növekedni kezdtek, naponta összeválogatta a gumókat, leveleket, a szárazakat, a terméseket. Ősztől a női felségterület a kamra és a pince lett. Ugyanide költözött be az ólból a sertés húsa, zsírja. A friss húst biztosító majorság továbbra is az ólban maradt. Május végén vágták le az első zsenge jércéket. A paraszti étkezésben ettől kezdve kétnaponként került sorra a csirke. A baromfiudvaron márciustól folyamatosan a nyár kezdetéig újabb és újabb fészekalja csirke nevelődött. Ősztől kezdve a majorság vágása megritkult, a tyúk mindössze a vasárnapi ebéd alapanyagává vált. Ekkorra egyébként is tojni kezdtek a jércék, s kiválasztódtak a magkakasok. A gazdasszony ekkor már szám, szín és természet szerint számon tartotta az állományt. A deres napok kezdetével a ridegen tartott récék és libák karám mögé kerültek, hogy ne járják le súlyukat. A gazdasszony intenzív hizlalásnak vetette alá őket. Ugyanígy számon tartják a levágható galambokat, vadgalambokat. A férfiak kijárnak halászni, vadat fogni. Télen a leölt állat húsa alkotta az alapételt. Kocsis Rózsi egy téli reggelit így ír le:

„– Kicsi Rózsi, keljél fel, megvan a puliszka. A kicsi testvéred már rég játszik. Kialauzod a magyarót a földből. [...] Gyertek, gyertek enni, siessetek, mert kell aztán varrjak.

A puliszka párolgott a tálban, én a nagy ágy melletti karszéken ültem a kicsi testvéremmel. Nekünk a tányérba tettek puliszkát meg egy ujynyi kolbászt, egy falatnyi húst s csuporba káposztalevet.

– Na, imádkozzatok és egyetek! – Eddegéltünk, mindegyik falatra haraptunk egy pici kolbászt vagy húst.” (Kocsis 1988:67.)

Az együttétkezések alapformája az ételnek a családi körben való elfogyasztása. Nyári

időszakban az alapforma csupán az esti étkezésre szorítkozik. A reggeli, a délelőtti és a déli étkezés azonban a szezonmuka és a munkacsoport függvényében változik.¹⁴ Ugyancsak a paraszti társadalomra jellemző a menü szezonális összeállítása, valamint az alapanyagok gazdaságon belüli előállítás és konzerválása. A hétköznapi és vasárnapi, valamint ünnepnapra étkezés élesen elhatárolódik. A vasárnapi rituális étkezés középpontja az ebéd, amely mennyiségben, minőségben és szertartásos jellegében különbözik a hétköznapi étkezéstől. Az ünnepi étkezés sajátosságai a rituális ételek felszolgálása (zsírtalan ételek, bárányhús, töltöttkáposzta, úrvacsora, ostya, ázalék, piros tojás), az elfogyasztás módja és helye (templom, temetőkapu), a szociális komponens (a családdal, a vendégekkel való együttétkezés).

A polgári, majd a városi étkezés függetleníti magát a környezet által felkínált alapanyagoktól, nagyobb mértékben használja ki az univerzális ételféleségeket, felfedezi a nemzeti konyhák ízeit és rítusait. Az idegen ételek és italok kipróbálása attrakcióvá válik. A magazinok a háziasszonyok számára napokra lebontva állítanak össze menükínálatot. A családtagok az étkezésben függetlenednek/elmagányosodnak. Az együttétkezés szociális jelentése megnövekszik (meghívás), az étkezés színhelye (zöldben, vendéglőben, vásárban) és ideje (éjszaka) jut jelentéshez. A háziasszony jelentős mértékben mentesül a menü összeállítása, elkészítése, felszolgálása alól, ezáltal pedig nagymértékben elveszíti kapcsolatát természeti környezetével. A fűszerek előbb a piacról, majd a boltokból kerülnek be a konyhába. A konyhakert szerepét lassan a konyhai szekrény, a hűtőláda veszi át. Az étel előállítás már nem teszi szükségessé a kert, a baromfiudvar bejárását, a növények és kisállatok fejlődésének figyelemmel kísérését. Ennek szerepét a lakásdíszítő előlépett dísznövények és -állatok gondozása veszi át. A forgalomból kikerült edények, konyhai kellékek, akár ezek utánzata lakásdíszítő tárggyá alakul át (a nagymamák edényei, mozsarai, a háztartási eszközök utánzatai, a vásári, gyékény-, kerámia- és faeszközök). A szezonális alapanyagok iránti tájékozódás szerepét átveszik a fűszerreklámok, a hagyományos receptek alapján készülő ételek helyét pedig a konzervált és a félkész ételek. Ezzel egy időben felértékelődik a saját kezűleg elkészített étel. Megnő a tudás mások étkezési szokásairól, amely tudást a filmek, regények, a városi konyhák, a turizmus, a gasztronómiai tanácsadók és tanfolyamok terjesztik. Az étkezés és annak időpontja fokozottabban a munkaprogram függvényévé válik. Megnő az ajzószer, az ételpótlékok fogyasztása. Az alkohol és az üdítők fogyasztása függetlenedik az étkezéstől. Szórakozássá változik a vadászat, a halászat, a gombászás, a gyógynövények beszerzése. A két, a hagyományos és modern modell közötti különbség a biológiai és a társadalmi jelentések különválásában jelölhető ki. Miközben a városok gyorskonyháiból hideg és meleg ételek kerülnek a járókelők kezébe, a napi program kiemelkedő eseményévé válnak az együttétkezések. A fogyasztás a biológiai igénytől függetlenül társadalmi jelentésekhez jut. Hasonló funkcióváltozáson esett át a bevásárlás is.¹⁵

A napra való felkészülésnek részét képezi a *test felkészítése*, mások számára elfogadhatóvá, elviselhetővé tétele. Ezek az előkészületek nagyjából láthatatlanok maradnak, az intimitás területéhez tartoznak, ezért a fenti memoárba se kerültek bele (pihenés, öltözködés, tisztálkodás, a higiéniai és kozmetikai rutincselekvések). Valójában ezek során történik meg a test szocializálása, a testnek az érvényben lévő, adekvát testképhez való közelítése.¹⁶ A tisztálkodás, a test tisztán tartása túlmutat a testre irányuló napi figyelmen. Morális, etikai, vallásos és szociális meghatározottságokkal rendelkezik,

továbbá összefüggésben van a napi munkavégzéssel, a táplálkozással, az időjárással, a természeti és épített környezettel. Vannak olyan tisztálkodási rítusok,¹⁷ amelyek az egész évre kihatnak. Tordai előírás szerint március elsején a lány csóré fenékkal ment ki az ajtón, hogy a szeplők ne az arcát, hanem a fenekét lepjék el.¹⁸ Szintén március elseji vagy márciusi hóval mosakodott az, aki a szeplőt, a májfoltot akarta eltüntetni arcáról.¹⁹ A január elsején hajnalban merített víz, az aranyosvíz, a vele történő mosakodás, a belőle való fogyasztás egész évre egészséget és szerencsét biztosít a család tagjainak. A városi környezetet a szocializálási mechanizmusok végrehajtását nagymértékben szolgáltatások formájában (vízszolgáltatási programok, közfürdő, kozmetikai szalonok) fejlesztette tovább. Ezzel egy időben alárendelte őket az aktualitásnak, a divatnak, valamint a kikapcsolódás formájává alakította. Az öltözet bizonyos alkalmakra előírt formáinak felöltése, viselése és levetése szertartásos módon, a nyilvánosság előtt történik meg (menyasszony, halott, konfirmándus).

A test felkészítésének másik részét orvosi előírások irányítják. A gyógyszerek kiírása, kiosztása idővel nagymértékben a családi és az individuális droghasználat területére került át. Szerepe szintén megváltozott: a test erősítése mellett előtérbe került a test ajzása (kávé, alkohol, kábítószer, nyugtatók), ami elsősorban a testnek a társadalomtól való elvonását, megóvását, individuális kezelését jelenti.

A nap megélése váltakozva teszi szükségessé a test rejtését és exponálását (például az étkezés, az alvás, a tisztálkodás, a kapuba való kiállás, a korzó, napozás). Például a tisztálkodás és mosás visszavonult, a családi tér rejtett zugába költözött.²⁰ Az egyéni rítusok e csoportjának egyik része a szervezet biológiai szükségleteinek kielégítésére, másik része pedig a test szocializálására, elfogadhatóvá tételére, valamint a test által működtetett nyelvvel küldött üzenetek forgalmazására irányul. A szexualitás az egyik oldalon a nyilvános szférából visszavonult, a családi szolidaritás kifejeződésévé változott,²¹ a másik oldalon a klubok, a fotók, a filmek, számítógépes hálózatok látványossággá alakították a testet és a szexualitást. A vallásosság az individualitás, az intimitás területéről szembeűnően átkerült a publikusság szférájába (a csíksomlyói búcsú, a templomok ünnepi alkalomkor való látogatása, a templomi viselkedés tévében való közvetítése).

Az indító idézet főszereplője természetesen csupán metaforája lehet e helyzetnek. Ne felejtjük el, hogy a naplóró ekkor életének 31. évében járt, augusztus 21-én készült betölteni 31. életévét. És ezt két okból is hangsúlyozni kell. A napok hosszúsága, jelentősége, valamint a nap érzékelése, megélése (tehát az észlelés és a tapasztalat) tartalmában és intenzitásában az élet során változik. Ebben szerepet játszanak a kiépülő, felvállalt társadalmi szerepek, amelyek igénybe veszik az időt és a szervezetet. Miközben a kisgyermek „semmittevésre” ösztönzésének megvannak a maga stratégiái, a felnőtt ember otthon maradása már deviánsnak minősül. A szociális szerep leépülése felszabadítja az időt, elviselhetetlenül hosszúvá teszi a napot, a szervezetet mentesíti a fizikai és szellemi erőfeszítés alól. Ugyanakkor a nap megszervezésében, elviselésében szerepet játszik a test fizikai és pszichikai erőnléte és teherbírása. Gazda Klára monográfiában foglalta össze egy háromszéki gyermektársadalom életkoronként, évszakonként módosuló igénybevételét és programját. Következtetései közül itt csupán arra hivatkozunk, hogy a gyermek szociális kapcsolatainak kiépülése, a település terében való mozgása, a felnőttek általi foglalkoztatottsága arányosan fokozódik az életkorral. Ennek következtében az egy napra eső cselekvésformák száma megnő, s ezzel egyúttal változatosságuk is (Gaz-

da 1980). Verebélyi Kincsó egyik tanulmánya arra vállalkozott, hogy az idősök társadalmi megítélését, szerepeit, az életkorhoz illő magatartásukat tekintse át. Példái közül azokat emeljük ki, amelyek azt bizonyítják, hogy idősebb korban a környezet nagyobb kényelmet, több pihenést engedélyez, több figyelmet, gondviselést biztosít (Verebélyi 2001). A kérdést korábban Németh László vetette fel egyik, 1948-ban írott esszéjében. Az öregkort az egyedfejlődés történetében bekövetkező leépülés helyett metafizikai állapotként határozza meg: az ember kilép a kompetícióból, megszűnnek a vonzódások és a motivációk, higgadtan, elfogulatlanul, bölcsen tudja szemlélni az eseményeket és a környeztetét. „Az öregkor ereje az, hogy magunk is elegek vagyunk hozzá. Egy magányos ifjú csupa dac, sértődés, mélabú: az igazi öreg akkor is magában van, ha egy ország ül a lábainál.” „A magyar szellem még nem fedezte föl a megöregedés hatalmát” – írja Németh László (1989:177). Páczkán Éva egy erdélyi asszony életpályáját rekonstruálta, arra figyelve, hogy a különböző életkorokban szociális kapcsolatainak, életterének határai hogyan tágultak, illetve zsugorodtak.²² Zakariás Erzsébet a hagyományos asszonyélet állomásait, évszakonkénti feladatait tekintette át (Zakariás 2000). Kocsis Rózsi visszaemlékezésében külön fejezetbe foglalja a gyermeki játék, a munka egy napra eső mennyiségét (Kocsis 1988). Több memoár tartalmaz olyan utalást, amelyből az derül ki, hogy milyen életkorban milyen igénybevételt tartottak megterhelőnek, kibíráhatatlannak (tehercipelés, munka, virrasztás stb.). Kiss Lajos a szegény emberek életét a napi igénybevétel és a nyújtott szolgáltatás függvényében szerveződő rendszerekként írta le. Könyve különböző foglalkozású szegény emberek napját mutatja be kivételes érzékenységgel. A tízévesen szolgálatba álló kanász napja a következőképpen kezdődik: „Tavasszal virradatkor (4 óra) kel a kanász. Kihordja az íziket, kisépri a jászolt, az etetéshez takarmányt visz be, a tehénnek leveles csutkát, a lónak zabot, kukoricát, mely alá polyvát terít. Míg a jószág eszik, a trágyát kihordja alóla. Azután a vályúból megmosdik, utána megfésülködik és bemegy reggelizni. Kenyeret, szalonnát, túrót eszik, vagy tejet. Régen kint früstökölt a disznó mellett, ahová a béres vitte ki az enivalót. Evés után segít az itatásnál, majd az abraolásnál és fejsénel. Jó időben itatás után, 6 órakor kiereszti a disznókat, kihajt.” (Kiss 1981:1/45.²³) Ez a program szorosan függ a gazda állatállományától, az évszaktól, az időjárástól, sőt a gazda emberségétől is. Hasonló, eposzi méretű és jellegű leírást készít egy ír férfi egy napjáról James Joyce az *Ulysses* című regényében.

Itt jegyezzük meg, hogy a *mai napot* megélők eltérő viselkedésére a szakirodalom régen felfigyelt. Ennek megnevezésére Bausinger újítja fel Ernst Bloch „párhuzamos különidejűség” terminusát. A mienktől eltérő kontextusban a különidejűség mint egyidejűség az „eltérő, különböző történeti erőtenyezők által meghatározott elemek egyidejűségét” jelenti, a különböző felfogások és életmódok, eszmék és ideológiák egyidejűleg, mégis egymástól függetlenül való létezését (Bausinger 1989:25).

Korábban a napot megnyitó eljárásokat említettük. Szükséges megemlítenünk a hasonlóképpen fontos, a napot lezáró aktust, a nap számbavételét. A lezárult időintervallum „csomagolása”, feldolgozása, kiértékelése számtalan esetben szertartásos módon zajlik le. Ilyen szertartások az óévbúcsúztatás, a hegybe kiáltás. A paraszti gazdaságban az esti kiüléssel, kapuba való kiállással, a csordára való várakozás idején történt és a csorgónál való beszélgetéssel kerültek sorra a nap eseményei. Ezek voltak azok az interpretációs, reprezentációs aktusok, melyek során megtörtént az események populari-

zálása, feldolgozása. Ez a szertartás hivatott kialakítani a kortárstudatot,²⁴ a korszakstudatot.²⁵ E rítus modern változataként említjük meg a hangzó és vizuális média esti híradóit, amelyek összeválogatják azokat az eseményeket, amelyek egyediségük, váratlanóságuk, jelentőségük révén az eltelt nap partikularitását tudják reprezentálni. A híradó a napi események „csomagjaként”, a „véletlen egybeesések” elvét követve prezentálja a tetteket és teljesítményeket. A nap megítélésének, kiértékelésének távlata egyelőre hiányzik, a nap áttekintése önmagában a nap keretén belül valósul meg, s ebben a keretben a legkülönbözőbb események kerülnek egymás mellé, s az események reprezentációjába a legkülönbözőbb epizódok kerülnek be. Bizonyos mértékben ez már kísérlet az események kisajátítására, az előzmények és következmények medrébe való beillesztésére.

A tapasztalatok során kialakuló automatizmusokat szeretnénk a mai nap megéléséhez használt *stílus, retorika* fogalmakkal illetni.²⁶ Ezáltal utalunk arra az optimizmusra, készségre, tapasztalatra, amellyel az ember kezelni igyekszik a mai napot. A stílus megtanulásának több érzékletes leírásával rendelkezünk. Kiss Lajos írja a kiskanász beavatásáról: „Odakint a tanyán kezdetben kedveznek neki. Jó enivalóval kecsgetetik. Hamarabb ehetik, mint a béres. Jókora lefekhetik. Szombaton meleg lábvizet adnak neki. Mindezt azért, hogy megszokja a kintvalólételt. Vigyáznak rá, hogy a kútba ne essék. Eleinte a házban az ajtó háta megett alszik a vackon a padon, szűrral takarózik, csak mikor világosodni kezd, akkor kelti fel a gazda. Szájából mosdik. Apródonként hozzászokik a jókorkeeléshez, napi munkájához. Idővel kikerül az istállóba állandóan, ott is alszik a jászolban vagy a szénatartóban.” (Kiss 1981: 1/42.) Kocsis Rózsi pedig így emlékezik vissza cselédeskedésének egyik állomására. „Lestem a száját, hogy mondja, mit is kell dolgozzak: »Evvél ne járj, azt ne fogdost össze, egy kicsit se csámcsogj, egyél szebben. A vizet ne kortyold, csak nyeljed. Ne bámulj, drágám! A hosszú hajadat kösd fel, ne lógasd erre-arra! Na, most miért vagy olyan szomorú?« Mindenért megszólított a zsémbes öregasszony.

– Azt a cipőt pucold meg újból! Gyere, drága, menj hamar, hamar!” (Kocsis 1988: 231.)

A fenti példákkal és gondolatokkal kapcsolatban szükséges néhány általánosító megjegyzést tenni. Legelőször is azt jegyezzük meg, hogy miközben a narratívák arra tesznek kísérletet, hogy a napokat összefüggésükben, egymásutánosságukban jelenítsék meg, a *mai nap rítusa a tegnapi ellen munkál*. Bár az ember ugyanazokkal a rutincselekvésekkel lát neki a mai napnak, alkalmazásuk által valójában a tegnaptól kíván eltávolodni, az őt a környezetéhez kapcsoló szimpátia kinyilvánítására újabb alkalmakat kíván teremteni. S bár valójában a rutincselekvések biztonságot nyújtanak az ember számára, a mai nap az előre nem látott történésekkel, az ismétlődő történések egyediségével, az események élményszerűségével a tegnappal, a tavalyi évvel, egyszóval a múlttal fordul szembe. Miközben a Van Gennep által kidolgozott rítuselmélet, a klasszikus történelemszemlélet, a folklorisztikán belül pedig a hagyományos narratívumok vizsgálata, ezen belül a mesekatalógus, Propp morfológiai elmélete, akárcsak újabban a forgatókönyvek elmélete az események receptrálásának és narratív formában való reprezentálásának a lehetőségeire hívja fel a figyelmet, alig van módszerünk és elképzelésünk a sémákhoz nem igazodó események és történetek értelmezéséhez és rendszerezéséhez.²⁷ A legkülönbözőbb területek (történelem, szokáskutatás) tudományos reprezentációi (eseménytörténet, szokásmodell) előszeretettel mellőzik a kutató által zavarónak, irrelevánsnak tartott mozzanatokot. Az ilyenképpen kialakított elméleti konstrukciók tiszta evolutív és strukturális kompozíciókhoz vezetnek el, ám távol állnak a „rejtett kamera”, a tere-

pen való tartózkodás élménygazdagságától és életközelségétől, a reprezentált valóságtól. A játékelmélet, a párhuzamos egyidejűségek, a véletlen egybeesések elméletének érvényesítése mindenképpen érdekes (bár nem garantált) eredményeket ígér,²⁸ mint ahogy mindeddig arra is alig figyeltünk fel és alig beszéltünk arról, hogy a hagyományos cselekvések és szövegek (ima, mese, ének, köszönés stb.) a *mai nap* keretében és hozzá igazodva töltik be, újítják meg és változtatják meg jelentésüket. A hagyomány alkalmazása tehát bizonyos mértékben mindig tartalmazza a hagyománytalanság, a hagyománnyal való szembefordulás mozzanatát. E téren a beszélés néprajza módszerének alkalmazása kínál kiutat (Hymes 1997).

A retorikával, stílussal állítható szembe az *eset*, az *esemény*, amely által a meg nem tapasztalt eseményt, a pillanatban, az eseményben benne lévő ember viselkedését kívánjuk megnevezni. Ezt a viselkedést, állapotot a tapasztalat hiánya, a lehetőségek sokasága, a lezáratlanság, a helyzetre, a pillanatra való ráirányulás jellemzi. Ez az a helyzet, esemény, amelyben még együtt van a múlt és a jelen, a múlt és a jövő. Bár az utóbbi időben főleg az élő adások, helyszíni tudósítások azok a modern narratívumok, amelyek a hagyományos narratív struktúrákkal szemben a váratlant, az előre nem látottat látványvá tudják alakítani, s ezáltal a közönség számára láthatóvá, megélhetővé teszik a váratlant, valójában az utóbbi évtizedek szövegrögzítései is gyakran megörökítették az események pátoaszát, egvediségét. Gondoljunk csak Nagy Olga *Asszonyok könyve* című gyűjteményére (Nagy 1988), a hadifoglyok inedit élményeire (Ferencz szerk. 1997). Az eseményben való bennelevés lehetetlenné teszi a kimenetel előre látását, s az egyént mind fizikai, mind pszichikai, mind pedig intellektuális szempontból igénybe veszi. A bennelevés megélésének retorikai alakzatai a pátoasz (az öröm, illetve a rettenés), a környezeti tényezők, az apró epizódok, az idő múlásának fokozott érzékelése. A helyzet nyelvi megjelenítésére pedig olyan frazémák szolgálnak, mint *nem tudjuk, mit hoz a holnap; nyugtával dicsérd a napot; rohan az idő; ólomlábakon jár az idő; amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra*.

Győri Klára könyvének első oldalairól idézzük a Széken, születésekor megesett tűzvész leírását. Bár egy emberöltő telt el az eset megtörténte óta, a székiek még mindig az esemény résztvevőinek személyes részvétele, átélése alapján örökítik meg a történeteket. „A tűzvész közeledett házunk felé. Édesanyám féltibe elájult, s mások amit mentettek, de mindenkinek előkerült a maga baja... [A bonchidai vásárban] Úgy déltájt nagy ordítást, üvöltést hallanak a vásári tömegben, kiabálják: – Tűz van Széken. Székiek, szaladni haza, mert nagy tűzvész van!

Nagy rémulés, szaladgálás. A falu végében nagy hegy emelkedik. Sírva szaladnak ki a meredeken, ott már estek össze a nagy félelemtől, fáradtságtól. De a hegytől nem látzott semmi a faluból, nagy füst és láng, még rémálomnak is sok lett volna. [...] Óriási volt a pánik, nagy szárazság, sok nád- és szalmafedél. Százhatvan ház égett porrá-hamuvá. Mikor édesapám a hegytetőre ért, már alig volt szusz benne, mert nagy félelem volt a lelkén, beteg feleségéért, a gyerekekért és mindenért, hogy odaég. Mikor kiért a tetőre, tisztán látta, hogy a tűz ott van a szomszédjában. De csak egy pillanatig, mert elájult, eszméletlenül terült el a földön. Nem tudta, meddig tartott ez az ájulás, mert mikor magához tért, egyedül volt, és a tűz már sok-sok házzal végzett, de még dühöngött. S mikor gyenge, tántorgó léptekkel halad, a zsebébe nyúl, de az acskó nem létezett. A két ökör árát kilopták a zsebéből. Na osztán, ez igazi csapás!

Most, hetvenhat éves koromban, sírva írom e sorokat, miért kell s hogy lehet ekkora bánatot, csapásokat elviselni! Mint tántorgó részeg indult el, de a székiek tudták, hogy Győri Mihály nem részeg, tudták, édesapám soha nem ivott, fiai sem, a kocsmá küszöbét át nem lépték...” (Győri 1975:38.)

Zsigmond Erzsébet 1989. október 12-én, egy évvel lánya halála után jegyezte fel emlékiratába lánya sírjánál tett látogatásáról a következőket. „Édesanyámé, ma október 12., esős hideg van, és ismét a temetőben jártam nálad, és olyan szívet tépő hangra érkeztem oda, fúvós zenekar húzta, fújta keservesen egy nagy temetésen, először azt, hogy »hogya él majd édesanyám, írjon a falunkról, küldjön egy szál virágot az öreg akácunkról, él-e még az öreg cigány, járnak-e a fonóba, mint régen, írja meg, hogy az emberek sajnáltak-e, hogy el kellett mennem, mindenkiről írjon anyám, csak egy lányról sose írjon nékem.«

Magdikám, hangos szavakkal sirattalak, jaj, lerogytam a sírkertre, sírtam, nem tudom, meddig, és még hallottam, hogy »temetőben van egy új sír, rajta virágkoszorú, mellette egy édesanya, kinek szíve szomorú, ne sírj, ne sírj, édesanya, ne hullasd a könnyedet, hisz jól tudod, hogy a sírból visszajönni nem lehet!« Magdikám, szakadt ki a szívem, és mégsem halok meg.” (Zsigmond 1995:112.)

Az etnográfiai leírások szívesebben időznek el a normatív viselkedés általános szabályainál és formáinál. Az eseményektől való távolmaradást, illetve az eseményekben az elvárásszint alatti részvételt a deviancia, a marginalizáció formájaként és lehetőségeként, tehát egy közösségi kollektív érdek, egy „társadalmi szerződés” perspektívájából szemléli. A világi és egyházi irattárak nagy mennyiségű olyan peranyagot őriztek meg, amelyben az egyéni opció és teljesítmény az elbírálás és az ítélethozatal tárgyává válik. Ebben a műfajban kerül megörökítésre a lényeges és a lényegtelen, az esemény és annak minden apró mozzanata.

A napot magában, a maga számára szervező egyén perspektívájának érvényesítése azonban arra ösztönöz, hogy legalább a példák szintjén említsük meg azokat az eseményeket és teljesítményeket is, amelyek csupán az egyén biográfiája szempontjából fontosak, a társadalmi együttélés (tehát egy külső, interpretatív távlat) szempontjából vagy irrelevánsak, vagy kompromittáló jellegűek: a tévedéseket, a kudarccokat,²⁹ az egyénnek önmaga és környezete elleni merényleteit, az engedékenységnek azokat a helyzeteit, amikor a környezet szemet huny a részegség, a lustaság, a kimerültség, a csendháborítás esetei fölött.³⁰ James Joyce említett regénye például a hős számos olyan cselekvésének részletes leírását tartalmazza, amely kihívóan szembeszegül a társadalmiasított történetnek, amely által az egyén elrejtőzik a történelem és a társadalom elől. *A mai nap ugyanis számtalan olyan viselkedési szegmentumot tartalmaz, amely a történelem ellen munkál, illetve nem kíván a nyilvánosság szférájába emelkedni. A mai napban inflálódik a történelem. A nap eseményeinek egyik része esetleges, konfúz, irreleváns, nem kapcsolódik sem a múlthoz, sem a jövőhöz. Ugyanakkor, előreláthatatlanul, bármelyikük különböző alternatív (individuális, lokális) történelmek potenciális kezdetét jelentheti.*³¹

Egyes helyzetekben a fent említett rutincselekvésekre sem kerül sor. Kiss Lajos írja le a környezetnek a kiskanász higiéniai állapotával és ennek következményeivel szembeni közömbösségét: „Nem törődtek azzal sem, hogy vajon tisztálkodik-e. Némelyik kiskanász olyan morcos, mint aki kis malacot szopott. Haját nem nyírták, tavaszra már letetvesedett. [...] Nemcsak a nyaka lett retkes, hanem, a lábaszára is.” (Kiss 1981:1/53–

54.) Az őszi hideg ellen a mezítlásos kanászok sajátos módon védekeznek, meghazudtolva a szennytől, trágyától való, általánosnak és természetesnek tekinthető irtózatot: „Várják, valósággal lesik, mikor ganajol a tehén, amikor beleállnak mezítláb, hogy egy kis időre érezzenek valami meleget.” (Kiss 1981:1/56.)

Anyai vallomásainak könyvében a széki Kocsis Rózsi mondja el egy téli délelőtti történetét. A történet a következő epizódokat tartalmazza. Kati a házások báljában való részvételre biztatja Rózsit; apjuk tiltakozik lánya szórakozása ellen, mert akkor beteg gyereke a nagyszülőknek kell vigyázniuk. A két lánytestvér suttogva felidéri apjuknak a leánykérőkkel szembeni ellenséges magatartását. A férj az udvaron fát vág. Az anya folyamatosan beteg gyereket tartja szemmel, aki a ház földjéről felszedett homokot szórja szét a kemencén. A nagypapa és unokája ismételtlen összekapnak, az asszonyoknak kell őket elcsitítani. A nagypapa sértődötten hazaindul, lánya az udvaron könyörögve téríti vissza, mert otthon, tüzelőfát megtakarítandó, nincs tűz. A gyerek eltorlaszolja az ajtót visszatérő nagypapa elől, apját is kizárással fenyegeti meg. A nagynéni térdén hintáztatja a gyermeket. Az anya gyógyszert ad a gyerekeknek, aki nem elégzik meg a bevett adaggal. A gyerek ebédel, lesöpri az asztalról a kitalált ételt. Elszakítja édesanyja gyöngyét, a széki asszonyok kötelező nyakékét. A gyerek elalszik. A szomszédasszony pletykára éhesen megérkezik. A látogatók elmennek. A szomszédasszony újabb hírekkel visszatér (Kocsis 2000:127–136).

A fenti epizódban egy időben található meg a forgatókönyvhöz igazodó, az életvilágot fenntartó retorikai fordulatok és a *mai napot* létrehozó komponensek, az események redundanciája. A retorikai fordulatok mögött olyan tartalmak húzódnak meg, mint a családi és rokoni kapcsolatok, a széki téli (nőkre és férfiakra, gyerekekre, felnőttekre és idősekre kiszabott) elfoglaltságok, a szomszédolás szokása, a takarékosagra való törekvés, a verbális kommunikáció irányító sztereotípiák. A szabályos viselkedés mellett folytonosan felütik fejüket a szabályokat felforgató események: a beteg gyermek kiszámíthatatlan viselkedése, a (nagy)apa előreláthatatlan reakciói, a párhuzamos események hírével érkező szomszédasszony. A narrátor, Kocsis Rózsi az, aki az esemény kettősségét teljes mértékben átéli. Örül a látogatóknak, és kétségbeesik gyermeke előreláthatatlan viselkedése miatt; titkolt örömmel hallgatja nénje bálba menéssel kapcsolatos biztatását, és lehetetlennek tartja kivitelezését; szereti gyermekét, aki elviselhetetlen aggodalmakkal tölti meg napjait; örömmel fogadja házaló szomszédasszonyát, s tudja, hogy az következő állomáshelyén őt is kipletykálja. Az események e komponenseit egy időben irányítja két, egymás ellenében munkáló erő: egy centripetális és egy centrifugális erő. Ez utóbbi a folyó időt, az idő megélését megpróbálja a hagyományos mintákhoz, automatizmusokhoz hozzáigazítani. Az első, központhagyó erő pedig ezzel ellentétben új, meglepő, előre nem látott irányba igazgatja a történéseket.³²

A folklorisztikai kutatások tárgyát képező élő, alkalmazott folklór minden esetben a *mai nap* része. Kutatásában (jelenleg) azt látjuk fontosnak, hogy a szövegmondás milyen mértékben vesz részt a nap eseményében. Ezekből az esetelemzésekből derülne ki ugyanis, hogy milyen a napok terjedelme, térstruktúrája, időtagolása, az egyén köré szerveződő szociális viszonyok hálója, azaz hogyan különböznek a napok, és hogyan változik meg a *mai nap* szerkezete, jelentése, tartalma. E kutatások terén felhasználható forrásnak az írott és nyomtatott forrásokat tartjuk. A kalendáriumok mint (narratív) nyomtatványok művelődéstörténeti jelentősége ismert, bár nem eléggé értelmezett. (Itt külö-

nösen a kalendárium használatának gyér adataira gondolunk.) A 19. századtól kezdődően a kéziratos füzetek, naplók, bejegyzések, egylapos nyomtatványok, levelek szaporodásában nemcsak a fentebb elmondottak igazolását látjuk, hanem azt is, hogy e korszaktól kezdve megnőtt a napok egyedisége megörökítésének az igénye és változatossága is. A nap rítusának részévé változott a nap valamilyen szándékú megörökítése is. Miközben a kutatás az általánosítás igényével és szándékával vette kézbe ezeket a forrásokat, e források valójában egyre inkább a partikularitás (a datált idő, az egyén, a pontos tér- és szociális paraméterekkel rendelkező esemény) felé tendáltak.³³ Ennek a helyzetnek az értelmezése nagyobb körületekintést és tájékozódást igényel. Azt azonban hipotézisként felvethetjük, hogy a nap esetként, eseményként való kezelése mögött a személyes élmények, motivációk és szándékok, a feljegyzést készítő személyek jelentőségének változása rejtőzik.

És ezzel jutottunk el ahhoz az utolsó, záró gondolathoz, amit felvetni szándékozunk. Ezeket a *mai napról* készített reprezentációkat nevezzük *mítoszoknak*, s az egyszerűség kedvéért nem csupán a mitikus és vallásos előtörténeteket, hanem az emlékezetes történeti, közösségi és magánéleti eseményeket, fordulópontokat is ide soroljuk. A mítoszok a múltból való tudást csomagolják, konzerválják, s rituális felidézésük életre kelti a társadalmi viszonyokat és szerepeket, működtet egy kortárs társadalmat.³⁴ *A mítosz az, ami esetté vált, ami narratívába szerveződött, ami fölött valamilyen konszenzus született, s amire szükség van a társadalmi koherencia fenntartása érdekében.* Az egyes napok rítusai őrzik és érvényesítik ezeket a rítusokat. Ez az, amit Marc Bloch a *múlt és jelen a mában* gyakorlatának nevez. Eszerint a társadalomszervezetet folytonosan kifejezi a rituális gyakorlat. Mind a társadalomszervezet, mind a rituális viselkedés olyan képződmények, amelyek a múlt kategóriájába tartoznak, s amelyek a mában megtalálják a lehetőséget az érvényesülésre és a kifejeződésre. „Az időtlen jelenbeli statikus múltra pedig kihívást gyakorol a jelen” – állapítja meg Bloch (2000:131).

A mai nap megnyitásban, megtervezésében, megélésében ezeknek a mítoszoknak szintén lényeges szerepük van. Ennek szemléltetésére idézzük Zsigmond Erzsébet memoárjának két részletét, két napját.

„Édesanyámé, szomorú Nagypéntek van, amikor Máriának is meghalt a fia, akinek meghal a gyermeke, annak már minden napja, minden perce Nagypéntek. Otthon ezen a napon mindenki feketébe öltözik, gyászol és böjtöl, nem eszik zsírosat, aszalt szilvát és aszalt almát főznek és fehér paszulyt főznek csak úgy vízben, a gyermekeknek kakast sütnék fehér törökbúzából. Úgy gyászolok én is, de mindennap, nem eszem, nem tudok enni. Megyek a temetőbe hozzád, és viszek tulipánt, virágot meg jácintot meg márciusi nárciszt, jaj, Magdi, olyan nehéz élni, írni, mindig újraélem az egész borzasztó éveimet, nincs senki a temetőben reggel, csak én; siratlak hangosan, szavakkal, nem hallja senki, csak a fázós erdő viszi a keserű szavaimat, de hova, hova, a végtelenbe, s jaj, hazajövök csoszogva és nem tudok elmenni dolgozni, olyan beteg vagyok, amikor úgy elsírom magam. Szorul össze a torkom, mintha valami tépné, vágná az egész testemet.

Drága gyermekem, közeledik a Húsvét, Nagyszombat van, amikor a világban öröm hirdette, hogy feltámadott az Isten fia. Jaj, feltámadás csak neki adatott meg, pedig hidd el, állandóan átcikázik ebben az esztelen fejemben, hogy még meg kell lássalak, akármi-lyen vagy, szerencsétlen gyermekem.” (Zsigmond 1995:123–124.)

Miközben a húsvéti előtörténet és az erre épülő rituális viselkedés környezetében a

családi, rokoni, közösségi együttlét számára teremt alkalmat, Zsigmond Erzsébet számára csupán a nagypénteki veszteség, a magány és a fájdalom marad megélhető. Környezetének ünnepi örvendezése a világból való kitaszítotttság érzését tudatosítja benne.

JEGYZETEK

1. Jelen írás korai változata 2002. április 15-én Bukarestben, a Bukaresti Magyar Kulturális Központ és a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológiai Tanszéke szervezésében lezajlott, *Napjaink folklórja* témájú konferencián hangzott el (lásd Keszeg 2003).
2. A bukaresti kiadás a naplót először teszi közzé.
3. A fogalmat Jan Assmann használja olyan kultúrák (óegyiptomi, kínai) jellemzésére, amelyekben a tudás őrzése a rítusokban való ismétlés formájában történik meg (Assmann 1999:87).
4. A történelem és mitológia látszólag hasonlít egymáshoz abban, hogy bizonyos időpontokra összpontosítják figyelmüket. A történelmi idő a fordulópontok sorozatából szerveződik, a mítikus idő a szent idő. Az első az *eseményt*, a második az *elvet* tekinti tárgyának (Lotman 1994). A mítosz az abszolút tényeket őrzi, a történelem az emberi emlékezetet, s ezáltal az emlékező embert tárgyasítja (Cusumano 1997:73). A két narratíva viszont hasonlít egymáshoz abban, hogy mindegyik elfordul a magánemberi problémáktól.
Harmadik időnarratívaként a folklorisztikai munkák által megkonstruált népi kalendáriumot említhetjük, amely szintén a jeles napok látványos strukturális elemeiből szerkeszti meg a kiemelkedő napok forгатókönyvét, s így szándéka alapvetően megegyezik a történelem és a mitológia szándékával.
5. A kultúrának, a történelemnek az egyén felőli újraolvasása, -értelmezése a 20. században vált sürgetővé. A román származású francia filozófus, Cioran (sz. 1911) tévedésnek minősítette az értékrendnek önmagában való vizsgálatát. A filozófiai antropológia előnyeként emeli ki azt, hogy az *emberi* viselkedést értelmezi. Az ember vizsgálata az embernek mint „esetnek”, „sorsnak” az elfogadását jelenti. A névtelenségből a sors emeli ki az egyént azáltal, hogy az „univerzális esszencia” helyett a „saját esszenciát” képviseli. Az ember akkor válik esetté környezete számára, ha egyedi módon éli meg az eseményeket, s ezáltal problémává avatja önmagát. A sors immanencia, esszencialitás és irreverzibilitás (Cioran 1991:15–22, 26–33). Az utóbbi egy-két évtized elméleti újítása volt a mindennapi életre összpontosító mikrotörténet-írás. Ennek finalitását a különböző szerzők különbözőképpen határozták meg. Natalie Z. Davis szerint a mikrotörténet azt tárja fel, hogy a történelmi folyamatokban miként valósul meg a lehetséges. Giovanni Levi azt követi, hogy az emberi társadalom szerkezetében milyen mértékben és milyen formák közt jut érvényre a szabad akarat. Az irodalom összefoglalása és hivatkozások: Gyáni 1997. A mindennapi élet előbbi definícióitól eltérően a *mai napnak* egy egyén összefüggő cselekvéseinek sorát, illetve ennek reprezentációját nevezzük.
Az egyéni idő meglétét jelzi a „ne zavarjatok” felszólítás (Voigt 2002:120–121).
6. Komoróczy Géza teszi szóvá, hogy míg Freud az álomértelmezést a közelmúlt értelmezésére sajátította ki, az antik korban „a jövőmondás individuális irányzata volt”, az álommotívumok, akárcsak az álom körülményeinek körültekintő értékelését igényelte (Komoróczy 1995:67).
7. Az okkult gondolkodás a kozmikus történéseknek az individuális sorsra való kihatását, a mikros és makrokozmosz analógiáját vallotta, lásd például Lehmann 1900:220–234; Papus 1990:163–186. A paralogikus világkép megváltozását Culianu az empirikus, analitikus tudományok előretörésének, Muchembled az újkori intézmények hatalmi törekvéseinek, a hatalom újraelosztásának tulajdonítja (Muchembled 1994).

8. Egy utóbb megjelent kötet több tanulmánya etnológiai példákon elemzi a transzcendens lényektől való tudakozódás formáit (Pócs, szerk. 2001).
9. A Mezőségi lányok 20. század eleji jóslásairól lásd Keszeg 1997.
10. Aranyosegerbegyi (Aranyosmente) férfi szerint a jelentős napokra „mindennek meg kell újulni”, azaz új ruhadarabot kell ölteni (Péter Ferenc, sz. 1932). Széken az új ruha felöltése tette emlékeztetéssé a napot. A székiek a templomba menetellel kapcsolták össze az új ruha felöltését (Kocsis 1988:100). Ugyancsak nála olvashatjuk, hogy a városi cselédkedésre először induló kislányok fehér ruhatarisznyát vettek hónuk alá: „Még akkor nem is gondoltam, hogy ettől a fehér ruhatarisznyától s a szolgálásból csak a férjhezmenetel szabadít meg.” (Kocsis 1988:204.)
11. A hiedelmet a szakirodalom több helyről számon tartja. Mezőségi gyűjtésünk szerint aki egy elfelejtett tárgyért visszafordul útjáról, nem fog szerencsével járni. Hasonló hiedelmek: ha a vásárra induló férfi baljós előjelekkel szembesül (üres edénylen haladó személy, fekete macska), visszatér, kifogja az állatait, majd az útra készülődést teljesen megismétli.
12. A paraszti mitológia népszerű alakjai a kísértő éjszakai lények. A bennük való hit igazi szerepe az éjszakai pihenés előírása, az éjszakai munka- és járástilalom betartására való ösztönzés.
13. Az étkezések számának és jellegének a napot tagoló szerepéről az utóbbi időben több tanulmány készült. Ezekből tudjuk, hogy a napi kétszeri étkezésről a mai háromszori ételfogyasztásra való áttérésre a 17. században került sor (Kisbán 1984; Kuti 1995).
14. A mezőre távozó széki szülők így hagyatkoznak a kisgyerekeknek: „Itt né, ez a kása, frustukoljátok meg evvel a kicsi tejjel, aztán ezt a kicsi szalonnát evvel a máléval egyetek meg délre, tépjetek hozzá zöldhagymát.” A szülők tarisznyába kötött kenyeret visznek magukkal. Ebből madárlátta kenyeret hoznak a gyerekeknek (Kocsis 1988:118).
15. Ez a folyamat része annak a folyamatnak, amelyről Habermas azt állapítja meg, hogy a család a gazdasági feladataitól elszakadva elveszíti a bensőségességet újratermelő jellegét, a belső családi viszonyokban az eldologiasodás, a tekintélystruktúra erősödik fel, a családtagok nagyobb mértékben szocializálódnak a családon kívül s közvetlenül a társadalom révén, s elveszíti védelmi funkcióit (Habermas 1999:236).
16. A test mint kulturális tárgy kezelésének technikáiról úttörő munkát írt Mauss (2000). Utóbb a testről mint az életmód eszközéről: Featherstone–Hepworth–Turner 1997.
17. Egy-két világháború közötti közösség tisztálkodási és szépségápolási gyakorlatáról Juhász Katalin készített kimerítő és gondolatébresztő elemzést. A tisztálkodás alapformáit a következőképpen csoportosítja: a test lemosása, hajmosás, a körmök, az orr, a fül, a fog tisztítása, a szakáll gondozása. Ugyancsak ő tekinti át a korosztályok, az évszakok, a különböző állapotok (terhesség, betegség) sajátos tisztálkodási normáit (Juhász 1995).
18. Saját gyűjtés. Adatközlő Ercsei Sándorné Albert Anna, sz. 1910.
19. Saját gyűjtés. Adatközlő Ercsei Sándorné Albert Anna, sz. 1910.
20. Kocsis Rózsi a széki fiatalok fürdőzését leírva említi, hogy a kicsiknek megengedett, szinte kötelező volt a meztelenül való fürdőzés. De este a jelenlévők nagy száma ellenére a legények is meztelenül fürödtek a falu határában lévő tóban. A felnőttek azonban illetlenség volt meztelenül mutatkozni (Kocsis 1988:96–99).
21. Foucault a szexualitás történetében a 17. századot tartja fordulópontnak. A polgári világ, a hatalom a diszkurzív megjelenítés formájában, a polgárok szexuális életére vonatkozó tudással, a szexualitás termelőerővé alakításával a maga hatalmába kerítette a szexualitást (Foucault 2001).
22. Kézirata *Kopae föld* címmel megjelenés előtt áll.
23. Kiss Lajos leírása a kanászélet általános jellemzőit sorolja fel. Általánosító szándékát maga teszi szóvá (Kiss 1981:1/48).
24. A kortársi viszony ismeretlen személyek között szövődik azáltal, hogy ugyanazon időben ugyanazon események foglalkoztatják, kötik le a figyelmüket (Ricoeur 1985:62–168). Ricoeur gondolatát kitűnően példázza Győri Klára memoárjának egyik passzusa. Gyermekkorában, esti be-

- szelgetéskor édesapja elmondja egy mindenét elkártyázó, ezért bánatába belezavarodó gróf történetét. Évekkel később Györi Klára meglepődve jön rá arra, hogy ez a személy nem más, mint a gazdája, akihez cselédnek szegődött (lásd Györi 1975:66).
25. A gondolatot más összefüggésben Kulcsár-Szabó Zoltán is felveti. Az általa idézett Odo Marquard szerint a korszakhatárok felállítása, az idő „behatárolása”, a „határszükséglet” antropológiai igény (Kulcsár-Szabó 2000:90–91). A korszaktudatba tartoznak az egy korszakon belül a múlt-ra, a múlt-hoz való viszonyra, a társadalmi viszonyokra, a szövegek érvényességére stb. vonatkozó, érvényben lévő konszenzusok.
  26. A mai naphoz való viszonyulás stílusáról, retorikájáról Rűsen alapján beszélünk. A szerző a történelem értelmezésének és megjelenítésének retorikáját a következőképpen határozza meg: „Valamely értelmezett időtapasztalás értelemalakzata olyan nyelvi módozatokban jelenítődik meg, melyek egyúttal gyakorlati hatékonysággal bíró cselekvésirányulások és identitásképződ-mények módozatai. A historiográfia retorikája azzal a nyelvvel kapcsolja össze a történeti tudást, melyet a tudás címzettei maguk beszélnek, helyesebben, melyet már mindig is beszéltek, amennyiben önmagukhoz és a világhoz való viszonyukat alapvetően meghatározzák időértelmezések, időtapasztalással kapcsolatos beállítottságok, időértelmezési minták.” (Rűsen 1999:48.)
  27. Itt emlékeztetünk a Propp mesemorfológiájáról Bremond által megfogalmazott bírálatra. Bremond szerint az antifunkciók is strukturális elemnek számíthatók, s figyelembevételük megváltoztathatja a mese szűzségét és jelentését. Propp 64. számú meséjének ilyen olvasata nem a testvéreit visszaszerző kislány hősies diadalútjáról szól, hanem egy szófogadatlan, rosszindulatú kislány megváltozásáról (Bremond 1973).
  28. Ilyen kísérletként említjük Beke László írását, amely a véletlen egybesesések eseteiről értekezik (Beke 1977). Az irodalom a groteszk esztétikai minőségeként közelíti meg a „tipologizálhatatlan” történeteket, lásd például Örkény István *Apróhirdetés, Üres lap, Az autóvezető* című egyperces novelláit.
  29. Madách Imre *Az ember tragédiája* című műve például a kudarcok nagy szelektív történetelmét tekinti át.
  30. Nagy Olga *A törvény szorításában* címmel tekinti át a közösségi élet normáit, a normasértés szankcióit (Nagy 1989). Jelenlegi gondolatmenetünk viszont arra ösztönöz, hogy áttekintsük a megbocsátás formáit és eseteit.
  31. Tulajdonképpen minden esemény potenciálisan képes arra, hogy új történelmet, új időszámítást indítson (Ricoeur 1985:159).
  32. Korábban e két erő érvényesülését beszédesemények elemzése alapján mutattuk ki (Keszeg 1993).
  33. Napjaink krízise (is) abból ered, hogy egyre több egyén tart igényt arra, hogy figyeljenek rá, tiszteletben tartsák a világát (Bouvier 2000).
  34. Gondolatainkkal azonos következtetést fogalmaz Szegő Márta. Az idő kezelésének, a különböző munkafolyamatok időben való kibontakozására vonatkozó, felhalmozott tapasztalatokat a szerző „időkonzervekként” definiálja (Szegő 2000).
  35. Az évszám elírás. Bizonyára 1644-ről van szó. (Siklódi Sándor megjegyzése.)
  36. Tóka (rom.): az ortodox templomokban a harangot helyettesítő deszkalap.

IRODALOM

ASSMANN, JAN

1999 A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Budapest: Atlantisz.

BAUSINGER, HERMANN

1989 Párhuzamos különidejűségek. A néprajztól az empirikus kultúratudományig. *Ethnographia* 100(1–4):24–37.

BLOCH, MAURICE

2000 Múlt és jelen a mában. *In* Idő és antropológia. Fejős Zoltán, szerk. 113–138. Budapest: Osiris.

BOLIVIER, PIERRE

2000 Lectura „socio-antropologică” a epocii contemporane. *In* Mituri, rituri, simboluri in societatea contemporană. Monique Segré, szerk. Timișoara: Amarcord.

BREMOND, CLAUDE

1973 Logique du récit. Paris: Seuil.

CIORAN, EMIL

1991 Antropologia filosofica. Craiova: Pentagon–Dionysos.

CUSUMANO, NICOLA

1997 Mnémoszüné–Lésmoszüné. Emlékezet és feledés, mítosz és történelem. *Korunk* 8(8):71–78.

FEATHERSTONE, MIKE – HEPWORTH, MIKE – TURNER, BRYAN, S.

1997 A test. Társadalmi fejlődés, kulturális teória. Budapest: József könyvek.

FERENCZ IMRE, SZERK.

1997 Történetek a fogságból. Hatvan székely hadifogoly. Csíkszereda: Státus.

FOUCAULT, MICHEL

2001 A szexualitás története. 1–3. Budapest: Atlantisz.

GAZDA KLÁRA

1980 Gyermekvilág Esztelneken. Néprajzi monográfia. Bukarest: Kriterion.

GYÁNI GÁBOR

1997 A mindennapi élet mint kutatási probléma. www.lib.jgytf.u-szeged.hu/aetas/1997-t9.htm

GYŐRI KLÁRA

1975 Kiszáradt az én örömem zöld fája. Bukarest: Kriterion.

HYMES, DELL

1997 A nyelv és a társadalmi élet kölcsönhatásának vizsgálata. *In* Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás, szerk. 458–495. Budapest: Osiris.

JUHÁSZ KATALIN

1995 Tisztálkodás és szépségápolás Abán a két világháború között. *Ethnographia* 106(2):861–902.

KESZEG VILMOS

1993 A tartalom szerveződése a beszédszakásokban. *Korunk* 4(8):23–31.

1997 Jóslások a Mezőségen. *Etnomantikai elemzés*. Sepsiszentgyörgy: Bon Ami.

2003 A 'mai nap' megélése és reprezentálása. *In* Napjaink folklórja/Folclorul azi. Zsigmond Győző, szerk. 33–48. Bukarest/București: A Magyar Köztársaság Kulturális Központja/Centrul Cultural al Republicii Ungare.

KISBÁN ESZTER

1984 Korszakok és fordulópontok a táplálkozási szokások történetében. *Ethnographia* 95(2):394–399.

KISS LAJOS

1981 A szegény emberek élete. 1–2. Budapest: Gondolat.

KOCSIS RÓZSI

1988 Megszépült szegénység. Vallomás a szegénységről. București: Kriterion.

2000 Nyitott könyv a lelkem. Egy anya vallomása. Budapest: L'Harmattan.

KOMORÓCZY GÉZA

1995 Rangjavesztett tudomány. *In* Bezárkózás a nemzeti hagyományba. Az értelmiség felelőssége az ókori Keleten. Komoróczy Géza, szerk. 47–82. Budapest: Osiris.

KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN

2000 A „korszak” retorikája. (A korszak- és századforduló mint értelmezési stratégia.) *In* Az irodalmi szöveg antropológiai horizontjai. Bednancs Gábor – Bengi László – Kulcsár Szabó Ernő – Szegedy-Maszák Mihály, szerk. 90–105. Budapest: Osiris.

KUTI KLÁRA

1995 Napi étkezések és étrendszerkezet a kora újkori közép-európai udvari rendtartásokban. *Ethnographia* 106(2):425–434.

LEHMANN ALFRÉD

1900 Babona és varázslat a legrégebb időktől a jelen korig. Budapest: K.M. Természettudományi Társulat.

LOTMAN, JU.

1994 A szűzsé eredete tipológiai aspektusból. *In* Kultúra, szöveg, narráció. Orosz elméletirók tanulmányai. Kovács Árpád – V. Gilbert Edit, szerk. 82–118. Pécs: Janus Pannonius Egyetemi Kiadó.

MAUSS, MARCEL

2000 A test technikái. *In* Szociológia és antropológia. Marcel Mauss, szerk. 425–447. Budapest: Osiris.

MUCHEMBLED, ROBERT

1994 Magia și vrăjitoria în Europa din Evul Mediu pînă astăzi. București: Humanitas.

NAGY OLGA

1988 Asszonyok könyve. Népi elbeszélések. Budapest: Magvető.

1989 A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák. Budapest: Gondolat.

NÉMETH LÁSZLÓ

1989 Az öregedésről. *In* Németh László: Életmű szilánkokban. 1–2. 2/176–178. Budapest: Magvető – Szépirodalmi Könykiadó.

PAPUS, DOCTEUR GÉRARD ENCAUSSE

1990 ABC illustré d'occultisme. Premiers éléments d'étude des grandes Traditions initiatiques. St.–Jean–de–Braye.

PÓCS ÉVA, SZERK.

2001 Sors, áldozat, divináció. Budapest: Janus–Osiris.

RICOEUR, PAUL

1985 Temps et récit. Paris: Seuil.

RÜSEN, JÖRN

1999 A történelem retorikája. *In* A kultúra narratívái. Narratívák 3. Thomka Beáta, szerk. 39–50. Budapest: Kijárat.

SCHANK, R.C. – ABELSON, R.P.

1988 Forgatókönyvek, tervek, ismeretek. *In* Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. Kanyó Zoltán – Síklaki István, szerk. 367–377. Budapest: Tankönyvkiadó.

SZEGŐ MÁRTA

2000 Idő a gazdaságban. *In* A megfoghatatlan idő. Tanulmányok. Fejős Zoltán, főszerk. 56–70. Budapest: Néprajzi Múzeum. /Tabula könyvek, 2./

VEREBÉLYI KINCŐSŐ

2001 „Ifjú szokás – öreg gyakorlás”. Jegyzetek az időskor néprajzi-folklorisztikai vizsgálatához. Néprajzi Látóhatár 10(1–4):313–321.

VOIGT VILMOS

2002 Az idő szerepe a magyar folklórban. *In* Közelítések az időhöz. Árva Judit – Gyarmati János, szerk. 119–133. Budapest: Néprajzi Múzeum. /Tabula könyvek, 3./

WESSELÉNYI ISTVÁN

1983 Sanyarú világ. Napló 1703–1708. 1–2. Közzéteszi Magyar András. Bukarest: Kriterion.

ZAKARIÁS ERZSÉBET

2000 Asszonyélet Erdővidéken. Marosvásárhely: Mentor.

ZSIGMOND ERZSÉBET

1995 Sirató. Életem panaszos könyve. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság. /Kriza János Néprajzi Társaság könyvtára, 1./

FÜGGELÉK

A függelékben néhány szövegnek a *mai napra* utaló retorikai eljárását jelezzük. A kéziratosszövegeket az eredeti helyesírás szerint tesszük közzé.

I. Felvinci toronygombirat 1882–ből

1882. július 15-én Bögezi Toth Mozes, felvinci ev. református lelkész, Nádudvari László egyházi tanácsos és további tíz egyházi előljáró emlékiratot írt alá. E napon került sor az 1848 novemberében elpusztított templom javítási munkálatainak befejezésére, valamint az újonnan épített templomtorony felavatására. Az emlékiratot ünnepélyes körülmények között helyezték a templomtorony gömbjébe, majd az új gömböt elhelyezték a tetőn.

Az emlékirat visszaemlékszik a tatár pusztítások idejére. Részletesen azonban az 1848–1849-ben elszenvedett pusztításokra tér ki. Ezek tették szükségessé az egyházi és középületek újjáépítését, felújítását. E munkálatok a minden vagyont elvesztett helybeli hívek önfeláldozó adakozása alapján kerülhettek sorra.

Az emlékirat felsorolja az egyházkerület főhivatalnokainak és a felvinci egyháztanács tagjainak nevét.

Az emlékirat feltételezhetően a toronyavatási ünnepség előkészületei idején íródott. Az emlékirat és a dátum aláírásokkal való hitelesítésére is bizonyára július 15. előtt került sor. A dátum tehát az avatási időre utaló retorikai alakzat része. A szövegben előforduló, a *mai nap* toposzába integrálható utalások (*ma*, *most*) szintén ennek a retorikai alakzatnak a részei. A román dúlással szemben a békés építés idejét, a pusztulással szemben az életet, az építést, a megfogyatkozott gyülekezettel szemben az újraéledt közösséget jelzik. Az aktualitást dokumentálják továbbá a gombba elhelyezett friss újságkiadványok, valamint a gyülekezet tagjainak jegyzéke.

„Emlékirat. Szokásban van monumentális épületek letételénél az épületek keletkezésére, valamint a helyi viszonyokra vonatkozó körülményeket az utókor számára megörökíteni. A felvinczi ev. ref. egyházközség ezen torony építésénél azt annyival kevésbé mellőzhette, miután maga a templom az idők hosszú során nővén magát ki oda, a mely terjedelemben a mai napon fennáll: már most is csak szájhagyományból ismerjük annak multját, a nélkül, hogy annak keletkezési vagy fejlődési történetét biztosan a legkevésbé is tudnok. Annyi áll, hogy a *ma* fennálló templom hátso boltíves része (sanctuarium) nagyon régi; a szájhagyomány szerint már a gothusok birták azt. Később a századok során tulajdonosai többször változtak, s még *ma* is sokan vannak akik emlékeznek, amidőn az 1848iki forradalom [...] hogy kő kövön nem [...] magának a templomnak is csak négy fala maradt fenn, kivéve a hátsó részt, melynek boltozata még ezen rombolással is dacolt, az akkor, a földühödt oláhok által levert vakolat alatt oly festményekeket észleltek a falakon, melyek bizonyították, hogy egy időben a veres barátok is birták ezen templomot. Később a reformatio idején mint a legtöbb erdélyi városok és községekben ezen város lakoinak többsége is protestánsá válván, a templom az új hitközségre ment át,

melyet ugyan a később megint megerősödött catholicizmus visszaszerezni többször megkísérelt, de az, főleg a Leopoldi diploma után, többé nem sikerült. Hogy mikor épültek a hátsó boltíves részhez a többi előrészek ép oly kevéssé tudjuk, azonban az épület alkataból biztosan következtethető, hogy sokkal később. Valószínűleg azon két dulás alkalmával, melyet ezen város 1644ben a tatároktól s a Rákóczi forradalomban a labanczoktól szenvedett, a mikor a templom is mindig elpusztított. Ezen időkből származnak azon nagymérvű ember csont-tömegek is, melyek a templom alatt s a templom körül a cziinteremben a földben halomszámra találhatók. Mondja a szájhagyomány, hogy Az 1844iki³⁵ tatárduláskor a nép nagy tömege az imaházban keresett menedéket, melynek várszerű kőkerítése védelmül tekintetett, azonban a tatárhordák meggyőzték őket, s a ki odamenekülve volt, az utolsó gyermekig mind lekonczolták, innen származik a sok embercsont. Akik előre elmenekültek, csak 6 év múlva kerültek vissza, számszerint 35 család, mely alatt Vincz egy kietlen sivataggá változott. Mondják hogy a jelenleg csuhászszegnek nevezett rész 6 évi lakatlanság miatt ottan tulságosan eltenyészett csuhántól ekkor nyerte elnevezését minden természeté [...] népmonda szájhagyomány miután e tekintetben [...] Felvincz városának [...] november 13-án az oláh hordák által történt [...] telyes elpusztításakor a város régi levéltára is, épugy mint az egyházé telyesen megsemmisítettett, s ma sincs egyetlen hivatalos megbízható adat, mely akár a város akár az egyház multjára a legkisebb felvilágosítást is nyujtaná. Biztos tudomásunk csakis a jelenlegi emberkor emlékezetéig terjed. Így tudjuk azt, hogy a templom északi oldalában fennállott igen diszes sugár magas torony, mely csak 1822ben lett újra bádogozva, a templom testétől elhajlás miatt 1846ban leszedetett. Ugyanez évben a templom testének eleje még egy pár öllel megnyujtatván, a torony a templom elejére helyzetetett el, ugyanazon helyre, hol az jelenleg is áll, s ezen évben felemeltetett a templom magasságáig. Ezen munkálatok az egyház pénzerejét kimerítvény, a további építés ideiglenesen függőben hagyatott, mig nem bekövetkeztek az 1848iki viharos események, melyek még a reményt is elvették a községtől, hogy egyháza tornyát újra felépítve lássa. Ezen időszak képezi ugy a város mint az egyházközség történetének a tatárdulások ota legszomorubb lapját. A történetíró a nagy események tömkelegében gyakran megfeledkezik, sokszor nem ér reá részletezni mindazon eseményeket, melyeknek összege jellemzi a történetet. Minket azonban sokkal közelebből és fájdalmasabban érintettek ezen forradalmi események, hogy sem az utokor számára azokat közvetlen benyomásaink alapján megőrizni kötelességünknek ne tartanak. Az aranyosszéki nemzetőrség, mely városunkban birta központját s itt tartotta gyakorlatait, nem kirándulásban verte meg az [...] felkelő csapatokat [...] hogy a rablás [...] védtelen egyének felvinczi [...] alatt nem egy vizen tuli oláh községet [...] ki és gyűjtottak fel: – az oláhokat erősen ingerelte felvincz város ellen; s egyik felkelő vezérük lanku tribun vezetése alatt, ennek egy rendes szolgálatban levő Gracze nevezetű cs. kir. főhadnagy segédkezett. 1848 November elején egy táborral megindultak megfenyítésére. A védtelen nép, miután a nemzetőrség másfelé volt elfoglalva, a nagy tömegnek ellene nem állhatván, November 8án minden vagyonának hátrahagyásával elmenekült Tordára. Amig volt rabolni, addig nem égettek, midőn azonban ez már fogytán volt, s az azon évben nagymennyiségben és jominőségben termett bór mámorától a féktelenség orgiái a mérséklet utolsó csillámain is legyőzték, ezen ho 12én a város felgyűjtását s az itten maradtak legyilkolását megkezdették. Három napig tartott a rendszeres égetés és gyilkolás; s midőn a város területéről az utolsó

füsgomoly is elszállt, az egész egy kietlen pusztasággá vált s a régi város helyét – miután az összes privát épületek fából voltak készítve – csak a két templom s a szék pretoriális épülete, mely a jelenlegi városháza égnek meredő falai jelölték; egybütt kő kövön nem maradt s még az élőfákat is kivágták. A megmaradott imént említett épületfalakról még csak a vakolatot is leverték; sőt a pretoriális épület északkeleti oldalát a szembenlevő mozsárgyukkal lövöldözték össze. A csak más év tavaszán visszatérő lakosok 41 egyén kutyáktól lerágott csontjait találták meg kik itthon maradásuk áldozatai lettek. Midőn félév után a lakok visszajöttek, az egész város területe egy kietlen pusztaság volt, hol utcát és telket nem jelölt semmi, még szerencsés volt [...] telke kit [...] évi bujdosás [...] keletkezett nyomorúság a város lakosságát annyira meg tizedelte hogy a létszám még ma – 33 év után – sem érte el a forradalom előtti arányt. A mi érte általánosságban a várost, az érte az egyházat is. Elpusztult mindene, még harangjait is elvitték. És ekkor kezdődik azon korszak, mely a vallásos buzgóságnak és lelkesedésnek oly ritka példát mutatja fel, melyek a rég mult időkben is párjukat ritkán lelik. Az igaz hogy szerencsés volt e kor mert voltak apostolai, milyen a többek között a – fájdalom már csak – néhai Magyar Pál is volt, ki az egyháznak 17 évig volt állandó Curatora, s kinek vezetése alatt az egyházközség buzgalommal kezdte meg és folytatta. Áldott legyen emléke! Így az egyházközség visszatérte után is a templom boltíves részét igyekezett megovni az enyészettől az által, hogy azt szalmával befödte. Ez alatt tartatott a templomozás 1852ig midőn is aztán az egész templom zsindeleyel befödett. Ezt megelőzőleg a jelenlegi nagyobbik harang az aradi várból, hová a forradalom alatt elszállítatott, vissza szereztetett, s egyuttal önttetett a kisebbik harang, melyek aztán a torony leendő felépítéséig a templom előtti téren haranglábra helyeztettek, honnan Isten segélyével a most teljesen felépítendő toronyba reményünk van az idén felhelyeztetni. Említésre méltó, hogy a harangok felállításáig a hiveket tóka³⁶ hivta össze. 1856ban láttatott el a templom padokkal, 1858ban orgonával, 1860ba építettett fel a papilak romjaiból, azt előzőleg 1853ban kántorilak, 1862ben építettett fel a fiutanítóilak és iskola. 1874ben készítettett a templomi szoszék és korona. És pedig mindezek a legnagyobb részben a hivek adakozásaiból épültek és készültek, ugy hogy önérzettel el mondhatjuk, mikép a felvinczi ref.egyházközség a saját helyre állását kizárólag csak önmagának köszönheti; külsegélyt sem nem kért sem nem kapott, hanem [...] a hivek egyházukért [...] S pedig a felsoroltak csak egy részét képezi az áldozatoknak, miket a hivek egyházukért tettek. Ami az urasztali készlethez tartozik: számos poszto, selyem s más vékony abroszok, kelyhek s maga az urasztala is, az az egyesek által adományoztatott. Az urasztalára a kenyér és bór szintén a hivek által szolgáltatik állandóan ingyen. 1858ban letéttett egy 113 frtból álló alap ref. iskolai célra; szintén a hivek adományából, s ma már 8000 frtra nőtte ki magát, noha 1877ig 6 éven át évi 200 frtal segélyezte már az iskolát. Ekkor a felekezeti iskola megszűnén s az állami iskolának adván helyet, az iskolai alapot kepe megváltási alappá változtatták át, s ma ez alap 9000 frtal áll, ugy hogy egyházmegyénkben e tekintetben a legelső vagyunk. 1873ban a toronyépítés céljaira, megint a hivek adakozásából letéttett egy 200 forintos alap, ami ma már 1500 frtra nőtte ki magát, a melyből az egyházközség buzgó Curatora által szép összegre fölnevelt egyházi pénzkészlet felhasználásával a toronyt az idén felépíteni is reméljük. És itt elérkeztünk ahoz, hogy a toronyról bővebben szoljunk. A forradalom által előidézett nyomoraiból s a sok építkezés okozta kimerültségeiből a 70es évek közepén kezdett kibontakozni az annyira, hogy a

torony tovább építésére komolyan gondolhasson. Ezen időben ugyanis az egyház ré-
gibb és új adosságai a jelenlegi Curator szerencsés keze által letisztáztatván, megkez-
dethetett az egyház jövedelmeinek a toronyépítés céljaira való gyümölcsöztetése. Ezen
kívül mintegy amannak segélyeire 1873ban mint fentebb is említve volt, az egyházköz-
ségi tagok saját önmegadoztatásukkal egy alapot tettek le, mely szintén tetemesen hozzá
járult a cél sikerítéséhez. Ily módon a mult 1880 évben az egyházközség a dolgot már
oda [...] hogy hozzá foghatott [...] Midőn a terv elkészült, a modositásokkal elfogadva
s az egyházi főtanács által megerősítve volt, a jelen év Aprilis havában az ajánlati tár-
gyalás az építésre vonatkozólag megtartatott. Ennek eredménye szerint az építést
szászrégeni Müller János vállalta fel az egyház által szállítandó anyagokon kívül 3400
frtért. De még egy csalódás volt hátra. Midőn az építész a munkálatot megkezdeni akarta
szükségessé vált probaméréseket tenni, ha valjon a meglévő alapra a tervezett épít-
mény rea fektethető é? És ekkor kitűnt, hogy a meglévő alap sem nem elég mély sem
nem elég vastag arra hogy a tervezett felépítményt megbírja. Egy pot szerződéssel te-
hát ki kellett adni a meglévő alap lebontását s a kívánalomszerinti újraépítésit is 1300
frtban s így ezen torony a maga egésziben jelenlegi épületnek tekintendő. És ezzel egy-
házközségünknek a forradalmi romjaiból való regeneratioja be is fejezetett. Adja az Eg,
hogy hasonló megpróbáltatásoknak egyházközségünk a jövő századokban ki téve ne
legyen, hanem élvezze az a nyugalom és béke áldásait, hogy fejlődhessék anyagilag, s
erősödhessék mind jobban jobban az egyedül fenntartó hitben!

Te pedig hitünk szent temploma, a magad telyes diszében hirdesd hosszú százado-
kon keresztül a mult és jelen küzdelmeit; őrizd meg az utokorban a kegyeletet a mult
iránt s a ragaszkodást az általad képviselt hithez!!!

Jollehet nem tartozik ide, de az utokor számára még a következőket kívánjuk fenn-
hagyni.

1. Az 1881 ik évi névkönyv szerint egyházkerületünk főhivatalnokai ezek:
főgondnokok

Báró Kemény Gánor, Báró Bánffy Albert, Zeyk Károly, Tisza László s Grof Bánffy Miklos.
Egyházi főtisztviselők [...]
[...] igazgato Benkő János
Igazgató-tanácsi hivatalnokok

Br. Bánffy Dániel, Benkő János, Gyarmati Miklos, Incze Mihály, Dr. Jenei Viktor,
Dr. Kolozsvári Sándor, Lészai Ferencz, Porádi Kálmán, Szabó a forradalom Pál, Szász Béla,
Vályi Pál, Bodor Antal, Deák József, Szabó Ádám, Balog György, Koncz Sándor, Finta
Endre.

2. A nagyenyedi egyházmegye:

Esperes: Hegedüs Lajos
Jegyző: Sándor János
Közügyigazgató: Barabás József
Pénztárnok: Toth

3. A felvinczi ev.ref. egyháztanács:

Elnöke: Toth Mozes lelkész
Kurátor: Szacsvai Lázár

I. jegyző: Mészáros István

II. jegyző: ifj. Balog Elek

Tanátsosok: id. Magyar György

Magyar Efraim

Id. Balog Elek

Id. Szacsvai József

Ifj. Szacsvai József

Földvári József

Nádudvari László

Demeter Ferencz

Ballo Pál

Farkas Pál

László József

Nagy József

Nagy Elek

Ifj. Szabo István

I. Egyházi Katona Zsigmond

II. Egyházi Takáts Ferencz

Az egyház énekvezére Ercse János

A város hivatalnokai

[...]

Főjegyző Magyar Efraim

Redőrkapitány Szacsvai Lázár

Tanátsos Id. Magyar György

Tanátsos Ifj. Szacsvai József

Aljegyző Földvári József

Levéltárnok és igtató Létay Károly

Pénztárnok Schissel Albert

Irnokok Bálint Lajos és Mlotai Ferencz

Városgazda Áts Lajos

Alkapitányok Nagy Elek és Sipos Márton

Városszolgák Magyar Ferencz, Lajos Tobiás és Takáts György

Bába Gyulai Juliánna, Szilágyi Jánosné

Dobos Hoka Sándor

Jelen emlékirat az egyházközség 1846beli valamint jelenlegi tagjainak névjegyzékével s az „Ellenőr”, „Kelet”, „Protestáns Közlöny” és „Egyházi és iskolalapok” egy egy számával együtt légmentes üveghengerbe téve a torony fundamentumába is tétetett, az ajtóféltől jobbra 160 centiméterre, czokli köven fejül 80 centiméter magasságban, a fal közepébe.

Kelt Felvbinczen 1881 Julius 15én

Bögezi Toth Mozes Nádudvari László

Ev.ref.lelkész egyh.k.tanátsos

[Tíz személy aláírása]

2. Ünnepköszöntő versek

A *mai napra* való utalás az ünnepi rituális beszédmód részét képező retorikai fordulat. Az újévben elhangzó köszöntő az esztendő első napját a talányos jövő kezdeteként állítja be, a lezárult évvel szemben. A karácsonyi kántálás után elhangzó beköszöntőben az ünnepnapra való utalás az adománykérés kínos helyzetét hivatott oldani. A húsvéti lo-csolóvers az újtestamentumi előtörténetre utalva, ünnepélyes pátosszal hangsúlyozza a nap jelentőségét. A retorikai eljárás szintén az ünnepi beszédmódra jellemző redundanciát alkalmazza. A Pál-napi időjárás mondóka szintén körülményesen, rímes szövegben közli azt, hogy ezen a napon hideg szokott lenni.

*Megint elmúlt egy esztendő, eljött az új napja,
Mit rejteget, mit hoz vajon majd az alkonyatja.
Merre vezet az új évben éltünk vándorútja,
Rózsák közt vagy tövisek közt, a jó Isten tudja.
Földi sorsunk ő intézi, hitünk bele vessük,
Jó időben, rossz időben csillagát kövessük.*

(Kövend/ER/1928)

*Ma karácsony napja, senki sem tagadja,
Hogy a papnak is le van véve a kalapja.
Ne haragudj, gazda, hozz bort az asztalra,
Mi is itt maradunk az üres pohárra.
Ha üres zsebembe egy petákot nyomna,
S az üres pipába egy kis dohány volna.*

(Aranyosegerbegy/Péter Károly gyűjtése)

*Újra itt a tavasz, vele a szép húsvét,
Fakadnak a bimbók, madár rakja fészket.
Nyílnak a virágok, itt a szép kikelet,
Minden megsebzett szív talál enyhületet.
Az Úr Jézus Krisztus máma támadott föl,
Nyíló virágok közt, ahol a nap fölkel,
Elveté fejről töviskoronáját,
Nagy ég deríti rá föltámadását.
Áldott légy, messiás, ki ma föltámadtál,
Az örök haláltól minket megváltottál.
Tedd szabaddá, kérlek, jelen kornak népét,
Mindenható isten, ne hadd el a szegényt.
Hajadon lányok, kiknek szíve érez,
Ily rövid időben keveset örvendez,*

Adjon az Isten rájuk derűsebb napokat,
Hogy békében tölthessék vigabb órájukat.
A béke vizével mindjárt le is öntöm,
Ha piros tojást adnak, azt is megköszönöm.

(*Aranyosszentmihály/KJ/Ősz Ilona gyűjtése*)

*Pál napja ma vagon,
Ugrik a bak a fagyon.*

(*Gy/BJ/1923*)

3. Menyasszonyi búcsúztató

A lakodalom költészetének retorikájához tartozik a *mai napra*, a *mostra* történő gyakori utalás, kihangsúlyozva az esemény jelentőségét, a megkezdődött szertartás mulékony voltát. Ugyanebbe a toposzba sorolható az első strófában található évszám. Jelen verset Májay Endre torockói unitárius lelkész írta 1952-ben. 1952–1957 között hívei kérésére teljes füzetnyi verset írt, amit a községből való távozása után a parókia irattárában helyezett el. Az archívumban található, a szertartás helyzetéből a szövegtárgyak populációjába illeszkedett versben az évszám megváltoztatta elsődleges (retorikai) szerepét.

XXI. Búcsúzó

Vernes Piroskának

Ezer felett kilencszázat
S ötvenkettőt írnak...
Torockón egy kis otthonban,
Jaj de nagyon sirnak!

Örömkönnyek ezek?
Fájdalom könnyei?
Öröm is ez, bánat is ez,
Nem is érti senki...

Hogy is értené más,
Mint e ház lakói...
Szeretnek, megértésnek
Örök aratói!

Ne sirnának? Örömkönnyek
Hogyne peregnének?
Mikor lányuk esküjéről
Zeng most *boldog ének!*

Ne sirnának? A bánatkönny
Ne mosná orcájuk?
Mikor búcsút mond most nekik
Eladó leányuk.

Értem szól a harang,
Esküvőmet zengi,
Nincs boldogabb a világon
Rajtam kívül senki!

Én mondok most búcsút,
Én megyek el innen,
Most *érezem csak jó Szüleim,*
Hogy párotok nincsen!

Templomba kell mennem,
Értem jött a párom...
Elbúcsúzom Édesanyám,
Az isten megáldjon!

Szereteted, jóságodat
Nem felejttem soha,
Lehet a sors irányomban
Gazdag vagy mostoha!

Eljövünk még gyakran Hozzád
Látogatni, tanácsodat kérni
Asszonnyá lett gyermekednek
Jól esik majd mindörökké
Szüleihez néha visszatérni!

Jó Apám, az életedet
Isten óvja, áldja,
Hogy lehess szép családonak
Mindig erős gyámja.

Munkád által biztosithasd
Kenyerét e háznak,
Ne feledd, hogy lányod s vejed
Jóságodért téged mindig áldnak!

Testvéreim! Segítsetek
A mi szüleinknek,
Hogy én büszkén nevezzelek
Jó Testvéreimnek!

Isten áldjon Benneteket,
Köszönöm, hogy szerettetek,
Óvja az Úr házatokat,
Mai napig *otthonomat!*

Megyek, hiszen az új otthon
Vár reám már készen...
Ne sirjatok, lányotoknak
Ott jó dolga lesz!

Új otthonból, asszonysorsból
Majdan vissza-visszahiv,
Felejthetetlen jóságtok,
És az áldott anyai szív!

De előbb az Úrnak háza
Hív bennünket esküvésre,
Hogy az Istennek áldása
Kiterjedjen egész életünkre!

(*Torockó*)

4. Gyászjelentő

A gyászjelentőben az időre való utalás informáló funkciója kerül előtérbe.

„Báró Jósika Pál maga és gyermekei Gyula és Andor, valamint atyja magyar-csesztvei báró Miske Ferencz és anyja palocsai Horváth Anna nevében bánatos szívvvel jelenti szeretett nejeinek

Báró JÓSIKA PÁLNÉ,
Született b. MISKE ANGÉLIKÁNAK

élete 29-ik évében *mai nap*, augusztus 17-kén reggeli 8 órakor történt gyászos elhunytát. A fiatal életnek a tüdővész öldöklő anygala vetett véget, miután az elhunyt a haldoklók szentségével ellátatott.

A boldogult földi része *holnap* f. hó 18-án d.u. 5 órakor a b.–monostorutjai Vikolhánál lévő szállásáról rövid szertartás után, kivánsága szerint, Aranyos-Szent-Mihályfalvára fog vitetni.

Kolozsvártt, augusztus 17-én 1861.”

5. Halottbúcsúztató vers

A temetési szertartás keretében, a templomban vagy a sír mellett hangzott el. A résztvevők számára evidencia volt mindaz, ami a versben megfogalmazódott. A helyzetre, az eseményre való utalás is a rituális viselkedés része.

Csiky József 59 éves terménykereskedő búcsúztatója

A faluba rég beszélük
Csiky József ágyban fekszik
Betegen fekszik ágyában
Néma titok családjában

Nem tud többé meggyógyulni
S neki nem szabad azt tudni
Oh nagy doktor tudománya
Nem segített semmit rajta

Tegnapelőtt este felé
Mekondult a harang neki
Hírül vitte szerte szíjjel
Csikyt virrasztják ma éjjel

Megérezte hogy itt a vég
Összehivta háza népét
Drágáim még van pár percem
Legyetek mind itt mellettem

Jertek ide egyen-egyen
Fogjátok meg rendre kezem
Hú feleség jó gyermekek
Hadd nézzelek, hadd nézzelek

S könnybe lábbadt a két szeme
Dobog s kihagy már a szíve
Vége... vége sirassátok
Nincsen férj nincsen apátok

Eltávozik közülletek
Nem küzd nem fárad értetek
A Dobogó és a Felek
Oh be sokszor látták ötöt

Több éjet töltött ő ottan
Mint itthon jó meleg ágyban
Ázott, fázott, fagyoskodott
De értetek és boldog volt

Titi drága feleségem
Tudom eszedbe véssz engem
A feleki éjszakákban
Hullathatsz könyet magadban

Nem segíthetek már neked
Nem lehetek már melletted
Nem vedhetelek nem óvhatlak
Bocsáss meg hogy elhagytalak

Én biztam a doktorokba
Reméltem Mátyás Mátyásban
Azt mondta hogy jobban leszek
Mondta hogy meg ment engemet

A többik is csak jót mondtak
Ti is jóval biztattatok
Reám sokat áldoztatok
Hogy mi a vég nem tudtátok

Vagy tudtátok s titkoltátok
Reményemet tápláltátok
Áldjon meg az Isten érte
Jól volt ez így elrendezve

Most már a sírba kivisznek
Kiszakitnak közületek
Nem beszéltek többre velem
Bajatokat már nem értem

Bucsuzzatok el hát tőlem
S feledjétek el hogy éltem
Feledjétek el jószágom
Feledje el kit bántottam

Én már minden elfelejték
Mindenkivel kibékülök
Bocsássatok meg énnekem
Legyen békés pihenésem

Jó nőm Bányai Krisztina
Tiéd bucsum első szava
Én tudom ki voltál nekem
Jót akaró feleségem

Bocsáss meg ha nem úgy tettem
Ellenedre cselekedtem
Többé nem teszek ellened
Áldjon meg az Isten téged

Gyermekeim Miklos Józsi
S azok neje s gyermekei
Bányai Jolán Peszler Ida
Csiky Miklos Csiky Ida

Nagy tata nektek nem segít
Veletek nem örül játszik
Emlekezzetek meg róla
Emléke legyen jósága

Tőled is bucsuzom anyám
Te maradsz itt s nem én árván
Te is bocsáss meg fiadnak
Bocsáss meg hogy nem gondozlak

Jó testvére Csiky Miklós
Elválasztott tőled a sors
Most el kell válnunk örökre
Légy boldog egész eltedbe

Apatársam Peszler Samu
S vigasztalom Bányai Jozsef
Hogy igazat mondassz hittem
Hittem jobban ad az Isten

Áldjon meg az Isten érte
Hogy reményt adottál éltembe
Áldjon Isten családdoddal
Áldjon meg sok boldogsággal

Sógorai és komái
Rokonai szomszédai
Ti is legyetek megáldva
Ez Csiky József búcsuja.

Timbus úrtól is búcsúzom
Áldja Isten azt kívánom
Kedves családját tiszteltem
Kívánom sokáig éljen

Kolozsvári Sándor pajtás
Csikinek már nem kell szállás
Köszönöm jó barátságod
Isten áldja meg jószágod

Utban szerzett jó barátim
Sok számos ismerőseim
Kikkel együtt jöttünk mentünk
Kereskedtünk és küszködtünk

Ha nem leszek már köztetek
Ne feledjétek engemet
Én már a sárból kidőltem
Ti még mentek hóban kődben

Isten áldja útatokat
Segitse családokat
Isten áldjon Isten védjen
Isten ti veletek s velem

(Bágyon, 1970-es évek)

VILMOS KESZEG

“This day” as ritual and myth

The essay attempts to interpret the verbal expression “this day” as a kind of ritual and myth as well. It will be shown that it can be effectively used for the articulation of time, the constitution of events’ coherence. Otherwise it resembles myths in unpacking and validating bundled contents. The author’s interpretation closely follows Herman Bausinger’s concept concerning parallel times while focusing at individual behavior and the joint emergence of relevance and redundancy. Analysing the rituals of “this day” during which the role these rituals play in representing, maintaining and regenerating the social sphere (relationships and roles) is emphasised, the conceptual framework will closely resemble Maurice Bloch’s metaphor about the “past and present in the now”.

2003 6 (2): 187–215.
Tabula